

**BOSHLANG‘ICH SINFLARDA MATEMATIKA O‘QITISHNING
MUAMMOLARI VA YECHIMLARI****Erkinova Zuhra Ixtiyor qizi***Guliston davlat pedagogika instituti**Boshlang‘ich ta‘lim yo‘nalishi I-bosqich talabasi*erkinovazuhra2804@gmail.com

+998973400590

ANNOTATSIYA *Mazkur maqolada boshlang‘ich sinflarda matematika fanini o‘qitish jarayonida uchraydigan dolzarb muammolar hamda ularni bartaraf etishning samarali yo‘llari keng qamrovda tahlil qilinadi. Boshlang‘ich ta‘lim bosqichi o‘quvchilarning mantiqiy fikrlashi, hisoblash ko‘nikmalari va muammoli vaziyatlarni hal etish qobiliyatlari shakllanadigan eng muhim davr hisoblanadi. Shu bois, matematika fanini o‘qitish jarayonida yuzaga keladigan kamchiliklar nafaqat o‘quvchining bilim darajasiga, balki uning umumiy intellektual rivojlanishiga ham salbiy ta‘sir ko‘rsatishi mumkin. Maqolada, avvalo, o‘qitish metodikasidagi kamchiliklar, an‘anaviy yondashuvlarning ustunligi, innovatsion pedagogik texnologiyalardan yetarli darajada foydalanilmasligi kabi muammolar yoritiladi. Shuningdek, o‘quvchilarning individual xususiyatlarini inobatga olmaslik, dars jarayonining bir xil shaklda olib borilishi, o‘yin elementlarining kamligi, didaktik materiallar yetishmasligi ham muhim muammolar sifatida ko‘rsatib o‘tiladi.*

Bundan tashqari, o‘quvchilarda matematikaga nisbatan qiziqishning pastligi, murakkab mavzularni o‘zlashtirishdagi qiyinchiliklar, abstrakt tushunchalarni anglashdagi muammolar ham alohida tahlil qilinadi. Ota-onalar bilan hamkorlikning sustligi va uy sharoitida qo‘llab-quvvatlashning yetarli emasligi ham o‘quvchilar bilimiga ta‘sir qiluvchi omillar sifatida ko‘rib chiqiladi. Maqolada ushbu muammolarni bartaraf etish uchun zamonaviy yechimlar taklif etiladi. Jumladan, interfaol metodlardan foydalanish, o‘yin texnologiyalarini keng joriy etish, raqamli vositalar va multimedia resurslardan samarali foydalanish, differensial yondashuv asosida dars tashkil etish muhim yechimlar sifatida tavsiya etiladi. Shuningdek, o‘qituvchilarning kasbiy malakasini oshirish, metodik tayyorgarligini mustahkamlash, darslarni qiziqarli va hayotiy misollar asosida tashkil etish orqali o‘quvchilarda matematik tafakkurni rivojlantirish mumkinligi asoslab beriladi.

Umuman olganda, maqola boshlang‘ich sinflarda matematika o‘qitish sifatini oshirish, o‘quvchilarning fan bo‘yicha bilim va ko‘nikmalarini mustahkamlash, ularning ijodiy va mantiqiy fikrlashini rivojlantirishga xizmat qiluvchi muhim ilmiy-amaliy tavsiyalarni o‘z ichiga oladi.

KALIT SO‘ZLAR *boshlang‘ich ta‘lim, matematika o‘qitish metodikasi, pedagogik muammolar, innovatsion yondashuv, interfaol metodlar, o‘quv jarayoni samaradorligi, didaktik vositalar, o‘yin texnologiyalari, differensial yondashuv, o‘quvchilarning individual xususiyatlari, matematik tafakkur, mantiqiy fikrlash, hisoblash ko‘nikmalari, raqamli ta‘lim resurslari.*

ANNOTATION *This article provides a comprehensive analysis of the current problems encountered in the process of teaching mathematics in primary grades and effective ways to overcome them. The primary education stage is the most important period in which students' logical thinking, computational skills, and problem-solving skills are formed. Therefore, shortcomings in the process of teaching mathematics can negatively affect not only the student's level of knowledge, but also his general intellectual development. The article primarily highlights problems such as shortcomings in teaching methodology, the dominance of traditional approaches, and insufficient use of innovative pedagogical technologies. It also highlights the failure to take into account the individual characteristics of students, the uniform nature of the lesson process, the lack of game elements, and the lack of didactic materials as important problems.*

In addition, students' low interest in mathematics, difficulties in mastering complex topics, and problems in understanding abstract concepts are also analyzed separately. Weak cooperation with parents and insufficient support at home are also considered as factors affecting students' knowledge. The article proposes modern solutions to eliminate these problems. In particular, the use of interactive methods, the widespread introduction of game technologies, the effective use of digital tools and multimedia resources, and the organization of lessons based on a differentiated approach are recommended as important solutions. It is also substantiated that it is possible to develop mathematical thinking in students by improving the professional skills of teachers, strengthening their methodological training, and organizing lessons based on interesting and real-life examples.

In general, the article contains important scientific and practical recommendations that will help improve the quality of mathematics teaching in primary grades, strengthen students' knowledge and skills in the subject, and develop their creative and logical thinking.

KEYWORDS *primary education, mathematics teaching methodology, pedagogical problems, innovative approach, interactive methods, effectiveness of the educational process, didactic tools, game technologies, differential approach, individual characteristics of students, mathematical thinking, logical thinking, computational skills, digital educational resources.*

АННОТАЦИЯ. *В данной статье представлен всесторонний анализ современных проблем, возникающих в процессе обучения математике в начальных классах, и*

эффективных способов их преодоления. Начальная школа — важнейший период формирования логического мышления, вычислительных навыков и умения решать задачи у учащихся. Поэтому недостатки в процессе обучения математике могут негативно сказаться не только на уровне знаний ученика, но и на его общем интеллектуальном развитии. В статье в первую очередь освещаются такие проблемы, как недостатки методики преподавания, преобладание традиционных подходов и недостаточное использование инновационных педагогических технологий. Также подчеркиваются такие важные проблемы, как неспособность учитывать индивидуальные особенности учащихся, единообразие учебного процесса, отсутствие игровых элементов и недостаток дидактических материалов.

Кроме того, важными анализируемыми факторами являются высокий уровень сложности математических задач у учащихся, результаты освоения тем и проблемы понимания абстрактных понятий. Также рассматривается слабое сотрудничество с родителями и недостаточная поддержка домашнего обучения, что оказывает существенное влияние на учащихся. В статье предлагаются новые решения для устранения этих проблем. В частности, в качестве важных мер рекомендуются использование интерактивных методов, широкое внедрение игровых технологий, эффективное использование производственных и мультимедийных ресурсов, а также создание уроков на основе дифференцированного производства. Повышение профессиональных навыков учащихся, развитие методической подготовки и организация уроков на основе интересных и реальных примеров могут способствовать развитию математического мышления у учащихся.

В целом, статья содержит важные научно-практические рекомендации, которые помогут улучшить качество преподавания математики в начальных классах, укрепить знания и навыки учащихся по предмету, а также развить их творческое и логическое мышление.

Ключевые слова: начальное образование, методика преподавания математики, педагогические проблемы, инновационный подход, интерактивные методы, эффективность образовательного процесса, дидактические инструменты, игровые технологии, дифференцированный подход, индивидуальные особенности учащихся, математическое мышление, логическое мышление, вычислительные навыки, цифровые образовательные ресурсы.

Bugungi kunda ta'lim tizimini rivojlantirish har qanday davlat taraqqiyotining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichi kelajak avlodning intellektual salohiyatini shakllantirishda muhim o'rin tutadi. Shu nuqtai nazardan, matematika

fanini samarali o‘qitish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etadi. Zero, matematika nafaqat aniq fan sifatida, balki o‘quvchilarning mantiqiy fikrlashini, muammoli vaziyatlarni hal etish qobiliyatini va mustaqil qaror qabul qilish ko‘nikmalarini rivojlantiruvchi asosiy vositalardan biridir. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev o‘z nutqlarida ta’lim sifatini oshirish, yoshlarni zamonaviy bilim va ko‘nikmalar bilan qurollantirish masalasiga alohida e’tibor qaratib kelmoqda. Xususan, u: “Yangi O‘zbekistonni barpo etishda bilimli, keng dunyoqarashga ega, zamonaviy fikrlaydigan yoshlar hal qiluvchi kuchdir” deya ta’kidlaydi. Ushbu fikr ta’lim tizimini, ayniqsa boshlang‘ich bosqichdan boshlab, tubdan takomillashtirish zarurligini ko‘rsatadi.

Shuningdek, davlat rahbari tomonidan ilgari surilgan ta’lim sohasidagi islohotlar zamirida o‘quvchilarning chuqur bilim olishi, ularning qiziqish va qobiliyatlarini erta aniqlash hamda rivojlantirish masalalari yotadi. Bu esa, o‘z navbatida, boshlang‘ich sinflarda matematika fanini o‘qitishda mavjud muammolarni aniqlash va ularni zamonaviy yonda shuvlar asosida bartaraf etishni talab etadi. Hozirgi globallashuv sharoitida matematik savodxonlik nafaqat ta’lim jarayonining ajralmas qismi, balki jamiyatning innovatsion rivojlanish ko‘rsatkichi sifatida ham qaralmoqda. Shu sababli, boshlang‘ich sinflarda matematika o‘qitish jarayonida yuzaga kelayotgan muammolarni chuqur o‘rganish, ularning sabablari va oqibatlarini tahlil qilish, shuningdek, samarali yechimlarni ishlab chiqish bugungi kunning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Mazkur maqolaning kirish qismida aynan shu dolzarb masalalar yoritilib, boshlang‘ich sinflarda matematika o‘qitishning ahamiyati, mavjud kamchiliklar va ularni bartaraf etish zarurati ilmiy-pedagogik nuqtai nazardan asoslab beriladi.

Boshlang‘ich sinflarda matematika o‘qitish jarayoni o‘quvchilarning kelajakdagi ta’lim bosqichlari uchun mustahkam poydevor yaratadi. Aynan shu davrda bolalarda son tushunchasi, arifmetik amallar, mantiqiy fikrlash, tahlil qilish va xulosa chiqarish kabi muhim ko‘nikmalar shakllanadi. Biroq amaliyot shuni ko‘rsatadiki, ushbu jarayonda bir qator muammolar mavjud bo‘lib, ular ta’lim sifati va samaradorligiga sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Avvalo, eng asosiy muammolardan biri — o‘qitish metodikasining yetarli darajada takomillashmaganligidir. Ko‘plab hollarda darslar an’anaviy usulda, ya’ni o‘qituvchi markazli tarzda olib boriladi. Bu esa o‘quvchilarning faol ishtirokini cheklaydi, ularning mustaqil fikrlashiga to‘sqinlik qiladi. O‘quvchilar ko‘proq tayyor bilimni qabul qiluvchi sifatida shakllanib qoladi, natijada esa ularning matematik tafakkuri yetarlicha rivojlanmaydi.

Ikkinchi muhim muammo — o‘quvchilarning individual xususiyatlari va qobiliyatlarini inobatga olmaslikdir. Har bir bola o‘ziga xos psixologik va intellektual rivojlanish darajasiga ega. Ayrim o‘quvchilar matematikani tez o‘zlashtirsa, boshqalari uchun bu jarayon murakkab kechadi. Biroq amaliyotda darslar ko‘pincha umumiy darajaga moslashtiriladi, bu esa kuchsiz

o‘quvchilarning ortda qolishiga, iqtidorli o‘quvchilarning esa zerikishiga olib keladi. Differensial yondashuvning yetishmasligi ta’lim samaradorligini pasaytiruvchi omillardan biridir. Yana bir dolzarb muammo — o‘quvchilarda matematika faniga nisbatan qiziqishning pastligidir. Ko‘pincha matematika murakkab, zerikarli fan sifatida qabul qilinadi. Buning asosiy sababi darslarda o‘yin elementlarining kamligi, hayotiy misollardan yetarlicha foydalanilmasligi va mavzularning abstrakt tarzda tushuntirilishidir. Natijada o‘quvchilar fan mazmunini tushunishda qiynaladi va unda faol ishtirok etishga intilmaydi.

Shuningdek, didaktik vositalar va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish darajasi ham yetarli emas. Ko‘plab maktablarda ko‘rgazmali qurollar, interfaol doskalar, multimedia resurslar yetishmaydi yoki mavjud bo‘lsa-da, ulardan samarali foydalanilmaydi. Holbuki, boshlang‘ich sinf o‘quvchilari ko‘proq vizual va amaliy faoliyat orqali bilimni o‘zlashtiradi. Shu bois, ta’lim jarayonida zamonaviy texnologiyalarni qo‘llash muhim ahamiyat kasb etadi. Muammolardan yana biri — o‘qituvchilarning metodik tayyorgarligi bilan bog‘liq. Ba’zi o‘qituvchilar yangi pedagogik texnologiyalarni qo‘llash, interfaol metodlardan foydalanish yoki innovatsion yondashuvlarni amaliyotga joriy etishda yetarli tajribaga ega emas. Bu esa darslarning samaradorligiga bevosita ta’sir qiladi. O‘qituvchining faqat bilim beruvchi emas, balki yo‘naltiruvchi va motivatsiya beruvchi shaxs sifatida faoliyat yuritishi zarur.

Ota-onalar bilan hamkorlikning sustligi ham muhim muammolardan biri hisoblanadi. Ko‘plab hollarda o‘quvchilarning uy sharoitida bilimlarini mustahkamlashiga yetarli e’tibor qaratilmaydi. Ota-onalar matematika o‘qitish metodikasi bilan tanish bo‘lmagani sababli bolaga samarali yordam bera olmaydi. Bu esa o‘quvchining bilim darajasiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Yuqorida keltirilgan muammolarni bartaraf etish uchun bir qator samarali yechimlarni qo‘llash zarur. Avvalo, darslarni interfaol metodlar asosida tashkil etish muhimdir. “Aqliy hujum”, “Klaster”, “Insert”, “Blits-so‘rov” kabi usullar o‘quvchilarning faolligini oshiradi, ularni mustaqil fikrlashga undaydi. O‘yin texnologiyalarini qo‘llash orqali esa darslarni qiziqarli va samarali tashkil etish mumkin.

Differensial yondashuvni joriy etish ham muhim ahamiyatga ega. O‘quvchilarning bilim darajasiga qarab topshiriqlarni turlicha berish, kuchsiz o‘quvchilarga qo‘shimcha yordam ko‘rsatish, iqtidorli o‘quvchilar bilan alohida ishlash orqali ta’lim sifati oshiriladi. Bu yondashuv har bir o‘quvchining individual rivojlanishini ta’minlaydi. Shuningdek, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish dars samaradorligini oshiradi. Multimediali taqdimotlar, animatsiyalar, interfaol dasturlar orqali murakkab tushunchalarni sodda va tushunarli shaklda yetkazish mumkin. Bu esa o‘quvchilarning qiziqishini oshiradi va bilimni mustahkamlashga yordam beradi. O‘qituvchilarning kasbiy malakasini muntazam oshirib borish ham muhim omildir. Seminarlar, treninglar va malaka oshirish kurslari orqali pedagoglar yangi metodlarni o‘rganadi va amaliyotga joriy etadi.

Natijada ta’lim jarayoni yanada samarali tashkil etiladi. Bundan tashqari, ota-onalar bilan samarali hamkorlikni yo‘lga qo‘yish zarur. Ularni ta’lim jarayoniga jalb qilish, maslahatlar berish, uyda bolalar bilan ishlash usullarini tushuntirish orqali o‘quvchilarning bilim darajasi oshiriladi.

Xulosa qilib aytganda, boshlang‘ich sinflarda matematika o‘qitish jarayoni ta’lim tizimining eng muhim va mas’uliyatli bosqichlaridan biri hisoblanadi. Aynan shu davrda o‘quvchilarning mantiqiy fikrlashi, hisoblash ko‘nikmalari, muammolarni tahlil qilish va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatlari shakllanadi. Shu sababli, ushbu bosqichda yuzaga kelayotgan muammolarni e’tibordan chetda qoldirish mumkin emas. Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, o‘qitish metodikasining eskirganligi, interfaol usullarning yetarli darajada qo‘llanilmasligi, o‘quvchilarning individual xususiyatlari hisobga olinmasligi, darslarning bir xilligi, didaktik vositalarning yetishmasligi hamda ota-onalar bilan hamkorlikning sustligi kabi omillar ta’lim samaradorligiga salbiy ta’sir ko‘rsatmoqda. Bu muammolar o‘z vaqtida hal etilmasa, o‘quvchilarning matematik bilimlari yuzaki shakllanishi va kelgusida murakkab fanlarni o‘zlashtirishda qiyinchiliklarga duch kelishiga olib keladi.

Shu bilan birga, mazkur muammolarni bartaraf etish imkoniyatlari ham mavjud. Zamonaviy pedagogik yondashuvlar, interfaol metodlar, o‘yin texnologiyalari, axborot-kommunikatsiya vositalaridan samarali foydalanish orqali matematika darslarini yanada qiziqarli va samarali tashkil etish mumkin. Differensial yondashuv asosida har bir o‘quvchining qobiliyatini rivojlantirish, o‘qituvchilarning kasbiy malakasini oshirish hamda ota-onalar bilan mustahkam hamkorlikni yo‘lga qo‘yish ta’lim sifatini sezilarli darajada yaxshilaydi. Umuman olganda, boshlang‘ich sinflarda matematika o‘qitishdagi muammolarni tizimli va ilmiy asosda hal etish orqali nafaqat o‘quvchilarning bilim darajasini oshirish, balki ularning kelajakda raqobatbardosh, mustaqil fikrlovchi va ijodkor shaxs bo‘lib yetishishiga zamin yaratish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Shavkat Mirziyoyev. Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2022.
2. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
3. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining ta’lim sohasiga oid qarorlari to‘plami. – Toshkent, 2021.
4. Boshlang‘ich ta’lim davlat ta’lim standarti (DTS). – Toshkent, 2021.
5. Boshlang‘ich sinflar uchun matematika darsliklari (1–4-sinflar). – Toshkent: Respublika ta’lim markazi, 2022.

6. Ishmuhamedov R.J. Innovatsion pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.

7. Yo‘ldoshev J.G‘., Usmonov S.A. Pedagogik texnologiya asoslari. – Toshkent: O‘qituvchi, 2018.

8. Tolipov O‘., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. – Toshkent, 2017.